

Bemmel, 25 september 2022

Nominatie Doornik Natuurakkers

Onderbouwing door Louis Dolmans

Onze stichting Doornik Natuurakkers is biologisch-dynamisch gecertificeerd en beheert langs de Waaldijk in Bemmel een areaal van in totaal ruim 100 hectares. Een kleine 40 daarvan bestaat uit akkerland, omgeven dan wel doorsneden door voedselbos, weilandjes, akkerranden, heggen, keverbanken, wandelpaden en watergangen. Ons akkerareaal ligt op 4 hectares na binnendijks. We telen er granen, met de laatste jaren als wisselteelt lupines.

Ons buitendijks areaal omvat, naast enkele kievit-akkers, 45 hectares kruidenrijk grasland, waarvan er 30 een open karakter hebben en 15 met spontane houtopslag zijn begroeid. Dit alles is vervlochten met akkerranden, evie-randen, plas-dras, trapsgewijs verflauwde oevers langs zandafgravingen, rietranden en wilgenbosjes. Tussen onze akkers en ons grasland in liggen een afgesneden Waalstrang en twee wielen.

Ons grasland geven wij onder op weidevogelbescherming gerichte voorwaarden in bruikleen aan buurman Frank Houterman, biologisch veeteler. Frank en ik werken samen ten behoeve van een zo natuurlijk mogelijke landbouw en richten ons op circulaire bedrijfsvoering in zo kort mogelijke ketens. Jaarlijks bedenken we hoe we tot optimaal herstel kunnen komen van álle boerenlandvogels. De patrijs, zowel akkervogel als weidevogel, is daarbij onze gids.

Doornik Natuurakkers binnendijks, 2019

foto Wim Wilmers

1. Visie op biodiversiteit

In de geschetste context voel ik me in al mijn doen en laten net zozeer boer als vogelbeschermmer, met als motto samenwerken met de natuur met respect voor alle leven.

Biodiversiteit is voor mij een universele indicator voor verscheidenheid van soorten en daarmee voor de gezondheid van alles wat leeft.

Ik zie het als een uitdaging om steeds meer te begrijpen van ecosystemen, om vandaaruit elk teeltjaar opnieuw op diverse aspecten iets aan de biodiversiteit toe te voegen. Hierover ga ik expliciet met mijn omgeving in gesprek en ik wil graag aangesproken worden op wat ik wel en niet voor elkaar krijg. Op deze manier is biodiversiteit voor mij de basis van een levenslang leerproces, dat veel verwondering, inspiratie, blijdschap en energie oplevert. Vele jaren trokken daarbij vooral vogels mijn belangstelling. Gaandeweg zijn daar ook planten en insecten bij gekomen, evenals het alomvattende bodemleven. Ook raakte ik steeds meer geïnspireerd door het werk van Steiner.

Ik zie verder biodiversiteit als een basis voor het vertellen van boeiende verhalen, waarmee je mensen op weg krijgt naar natuurinclusiviteit. Je krijgt daar direct en indirect heel veel voor terug, niet alleen van mensen om je heen, maar op termijn ook van de natuur.

Ten slotte wil opmerken dat ik met grote regelmaat naar mijn akkers ga om vogels waar te nemen of planten te fotograferen. Onze boerderij ligt er vlakbij. Met name mijn akkerareaal bezoek ik vrijwel elke dag een of meer keer, te voet of met de fiets.

2. Natuurmaatregelen

Tenzij anders aangegeven heb ik het in het vervolg over onze akkers, waar we granen telen met als wisselteelt lupines. We werken met oude graanrassen, wat een extra bijdrage levert aan de biodiversiteit. Lupines zorgen voor natuurlijke vorming van stikstof.

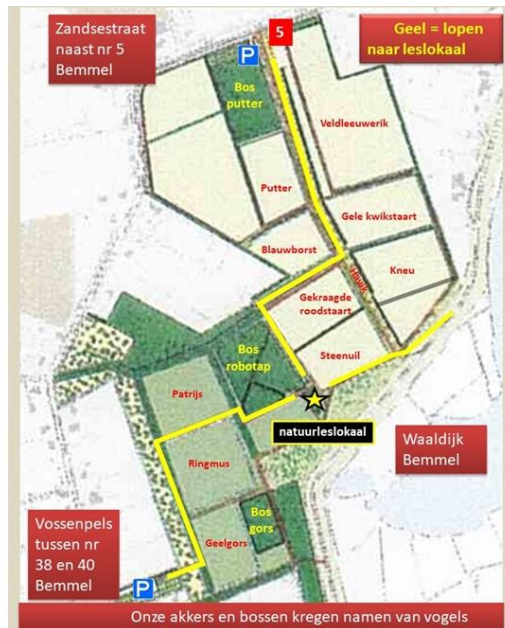
Continuïteit

Om de continuïteit van ons streven veilig te stellen hebben mijn vrouw ik in januari 2010 de stichting Doornik Natuurakkers in het leven geroepen die als doel kreeg terugkeer en bescherming van akkervogels, te verwezenlijken door onder meer, (a) aanleg en beheer van graanakkers, akkerranden en andere landschapselementen en (b) het uitdragen van het belang van en de mogelijkheden van akkervogelbescherming, zowel op nationaal, als op internationaal niveau op diverse manieren, met aandacht voor educatie en natuurbeleving. De doelstelling die we destijds hebben geformuleerd is voor ons op dit moment nog steeds actueel.

Onze kinderen maken intussen deel uit van het stichtingsbestuur. We hebben afgesproken dat onze zoon te zijner tijd mijn rol als voorzitter van de stichting zal overnemen. Om hier degelijk vorm aan te geven komen wij hierover wekelijks op vaste tijden samen.

De akkers, binnendijks

We hebben onze akkers de namen van vogels gegeven. De namen zijn te vinden op het hierna volgende kaartje.

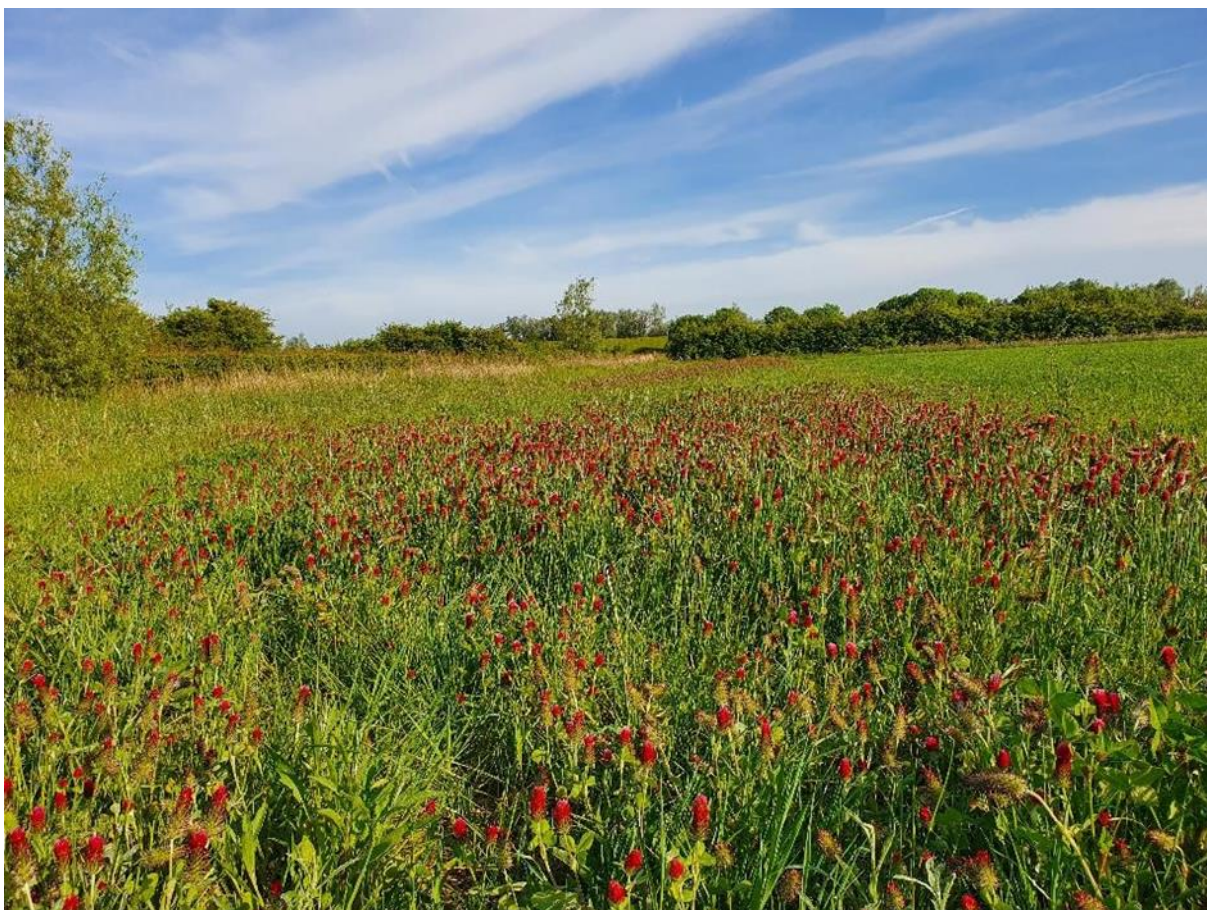
Kaartje van onze binnendijkse akkers

Vanaf het begin hebben we alle machinale bewerkingen op de akkers zelf, van grondbewerking tot en met oogst, bij een collega ondergebracht, die na onze eerste kennismaking meteen een vriend was. Onze eigen activiteiten omvatten het beheren van alles wat niet akker is. Grof gezegd zijn dat de randen, de heggen en de overige omliggende elementen. Uiteraard valt ook het in het oog houden van de biodiversiteit van het geheel en de synergie tussen de akkers en de natuurlijke elementen onder onze verantwoordelijkheid.

We beginnen elk nieuw teeltjaar met rondneuzen tussen de graanstoppels en de restanten van wisselteelten, om te kijken welke plantjes er opkomen. Daarvóór is al de benodigde potstalmest besteld, waarvoor we een vast adres hebben.

Tussen de graanstoppels, 3 m van een rand vandaan, vonden wij 13 september jongsleden de zeldzame wilde ridderspoor. Ook troffen we iets verderop in een keverbank drie uitgebloeide exemplaren van de distelbremraap aan, die in onze omgeving als uiterst zeldzaam te boek staat. In de tussentijd noteerden we ook 12 akkerleeuwenbekken, planten van de rode lijst.

Vijf jaar geleden hebben we een keer geprobeerd te zaaien zonder te ploegen. Omdat dit teveel onkruiddruk opleverde, zijn we overgeschakeld op ecoploegen op een diepte van 20 cm. Om de bodem zo weinig mogelijk te belasten, werken we met vaste rijpaden en keerstroken (9 meter breed), die wij tijdens het broedseizoen niet maaien. Dit kan tot verrassende beelden leiden.

Keerstroken, hier met incarnaatklaver voegen iets toe. Links knip- en scheerheg, op de achtergrond struweelheg, vanuit het midden zicht op de Waaldijk en rechts graan. **foto Louis Dolmans**

Kievit-akkers

Eén van de hiervoor genoemde akkers in ons buitendijks areaal legden we aan als broedakker, met als doel het terugkrijgen van een levensvatbare populatie van de kievit, die daar tot voor kort nog talrijk aanwezig was. Om de vos te weren, omheinen we deze akker tijdens het broedseizoen met schikdraadjes. Daar gaan we mee door totdat de populatie sterk genoeg is. Verder passen we mozaïekbeheer toe, met bijzondere aandacht voor looproutes naar kuikenland.

Heggen planten

Omdat ik in mijn jeugd enorme hoeveelheden heggen zag verdwijnen en besepte dat dit ernstig ten koste van mijn zo geliefde vogels zou gaan, wil ik al heel lang als het ware overal heggen planten. Ook kwam toen al de gedachte bij mij op daartoe ooit boer te willen worden. Dit is echter pas gerealiseerd toen bijna zestig was. Daarvoor bestonden mijn natuurmaatregelen in hoofdzaak uit wilgen knotten, nestkasten ophangen, aanplant van bomen en struiken bij anderen en heggenvlechten.

Mijn eerste aanplant als boer op eigen (gepachte) grond dateert van 2010, toen ik de beschikking kreeg over 15 ha tot dan toe gangbare landbouw. De lijn die destijds werd getrokken geldt nog steeds: alle prikkeldraad eruit en tussen de akkers kruidenrijke randen van minimaal vijftien meter breed met in het midden daarvan heggen. Daarbij wordt naar variatie gestreefd, zowel in aanplant (keuze uit diverse soorten struiken), als in het beheer (keuze uit diverse vormen van snoeien en/of vlechten). De heggen en randen zijn over het gehele areaal met elkaar verbonden.

Kneutje, op zoek naar heg. Bij ons in 2015 verschenen en nu talrijk aanwezig. **Foto Harvey van Diek**

Intussen staat langs en tussen onze akker afgerond 7 km aan heggen. We voegen daar elk jaar nog een stukje aan toe, om over enkele jaren uit te komen op naar schatting 8,5 km. Afgezien van enkele heggen langs een fietspad, is alle aanplant met de hand gedaan.

De hoofdmoot van onze aanplant is in de grond gezet tijdens de jaarlijkse boomplantedagen, die ik (met andere petten op) organiseerde vanaf 1995 tot en met 2017, eerst voor alle basisscholen in de gemeente Bemmelen en vanaf 2001 voor dezelfde doelgroep in heel Lingewaard (samenvoeging van Bemmelen, Gendst en Huissen) . Ik ontmoet met regelmaat langs mijn akkers volwassenen, die met trots melden dat zij bij ons ooit plantten en dan precies de plek aanwijzen waar zij aan het werk waren. Vanaf 2018 doe ik de aanplant grotendeels zelf en sinds 2020 prijs ik me daarbij gelukkig met de hulp van een vaste vrijwilliger, die mij drie ochtenden in de week helpt.

Heggenvlechten en overig heggenbeheer

In het najaar en het vroege voorjaar bestaat onze bijdrage aan de biodiversiteit vooral uit heggenvlechten. Daar zijn we al in 2012 mee begonnen. Vanaf 2016 ben ik bezig met de ontwikkeling van een eco-vlechtstijl, waarmee we het van jaar tot jaar beter naar de zin willen maken van kneutjes, patrijzen en geelgorzen, voor ons de drie belangrijkste indicatorsoorten voor de biodiversiteit van ons akkerareaal. Hierna volgt een foto van onze eco-heg 2020.

Eco-heg in platte A vorm, boven 50 cm breed en ondoordringbaar t.b.v. kneutjes/onderin 1,5 m breed en wisselend ondoordringbaar-half open t.b.v. geelgors en patrijs. **foto Louis Dolmans**

De heggen die door ons gevlochten zijn, worden daarna door ons zelf beheerd, tenzij we besluiten ze te laten uitgroeien tot struweelheg.

Het beheer van de overige heggen hebben we grotendeels in handen gelegd van het bedrijf Gidding Buiten-Zorg, dat zich richt op kleinschalige dagbesteding voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. We werken per 'klus', die vooraf wordt omschreven en vastgelegd. Aan het begin van de uitvoering ben ik altijd even aanwezig om de jongens en meisje te begroeten en zo nodig nog wat nadere uitleg te geven aan hun begeleiders. Gemiddeld komt Gidding Buiten-Zorg een dag per week en omvat een klus twee dagen werk voor 10 mensen en 3 begeleiders. Elke klus wordt na afloop even geïnspecteerd, wat stevast tot tevredenheid en complimenten leidt. Een paar keer per jaar drinken René Gidding (oprichter en eigenaar) ik een kopje koffie om ervaringen door te nemen. Dit levert nog steeds aan beide kanten nieuwe leerpuntjes op, wat niets afdoet aan de hoge kwaliteit die van het begin af aan is gerealiseerd.

Randen

In onze randen hebben we sinds 2010 diverse mengsels gezaaid. Voorbeelden zijn breed samengestelde mengsels voor kruidenrijke graslandranden respectievelijk akkerranden, multifunctionele mengsels voor bestrijding van plaaginsecten in de gewassen, bijenmengsels en vlindermengsels. Al onze mengsels bevatten uitsluitend oorspronkelijk inheemse zaden en bij elke bestelling zoeken we naar overvloed en optimalisatie van diversiteit. Op advies van De

Vlinderstichting lieten we bijvoorbeeld een mengsel maken met voor drie categorieën vlinders geschikte waardplanten en nectarplanten. Per categorie omvatte dit mengsel gemiddeld 30 soorten. We zaaiden het in een strook van 350 m lang en 6 m. breed, waarvan we tot op heden alleen maar genoten, vrijwel zonder iets te hoeven doen.

Deze vreetmachine vervelt wel vier keer. Hier verorbert hij mijn venkel. Hij zal snel verpoppen om komende lente bij 16 °C tevoorschijn te komen als Koninginnepape.

Foto Louis Dolmans

Dit najaar gaan we in onze vlinderrand wat struikjes uitsteken om bosvorming tegen te gaan, wat we ook jaarlijks in een aantal andere zeer bloemrijke randen doen.

We hadden al snel in de gaten dat de intensiteit van bosvorming per rand flink kan verschillen. We ontdekten ook looproutes van patrijzen, die we sindsdien bij onze ingrepen ongemoeid laten. In de meeste randen hebben we de natuur zo lang mogelijk zijn gang laten gaan. Elk jaar kiezen we er enkele uit voor een grote onderhoudsbeurt, waarbij we ons dit jaar specifiek richten op bestrijding van de dijkviltbraam, een invasieve exoot, die de inheemse bramen en tal van andere planten op diverse plaatsen totaal verdrijft.

In een akkerrand, die grenst aan een oude veldweg, trokken in 2016 vlak langs die weg de toplaag los over een breedte van een meter, in de verwachting dat zich daar weleens interessant bodemarchief zou kunnen bevinden. Tot onze grote vreugde ontdekte iemand van Sovon Vogelonderzoek in die strook een jaar later de uiterst zeldzame naaldenkervel. Deze is intussen massaal aanwezig en drong door tot in het graan. Om de naaldenkervel en andere akkerflora te behouden moeten we in het voorjaar wel de nodige distel, gele mosterd, bijvoet en bladrammens wieden. We hopen dat dit na verloop van tijd niet meer nodig zal zijn.

Waar Naaldenkervel voorkomt tref je vaak ook de zeldzame akkerboterbloem aan, met zijn opvallende stekelige vruchtjes.

foto's Louis Dolmans

Bomen

In 2016 en 2017 hebben we in drie van onze randen 24 hoogstam fruitbomen (oude rassen) geplant en op twee keverbanken 33 walnotenbomen (moderne rassen). Op de lange termijn leveren deze bomen een wezenlijke bijdrage aan de biodiversiteit. We beheren ze extensief en bepalen van jaar tot jaar hoe we ze snoeien, op basis van wat we zien. Een aantal walnotenbomen heeft het niet gered. Deze gaan we dit jaar vervangen en we zullen er ook nog enkele toevoegen.

Water

Onze vlanderrand grenst deels aan een aangeplant bos (1,7 ha), dat we gaan omvormen naar voedselbos. Wageningse studenten maakten voor ons een ontwerp, waarin op mijn verzoek een moerasgebied is opgenomen met een aantal vijvers. Met de aanleg daarvan gaan we komende winter een begin maken, zodat er over enige tijd eindelijk jaarrond water in ons gebied zal zijn. Onze huidige watergangen staan afgezien van hoogwater-periodes het gehele jaar droog. Ze zijn aangelegd om water af te voeren en uitdrukkelijk niet om water in het gebied te houden.

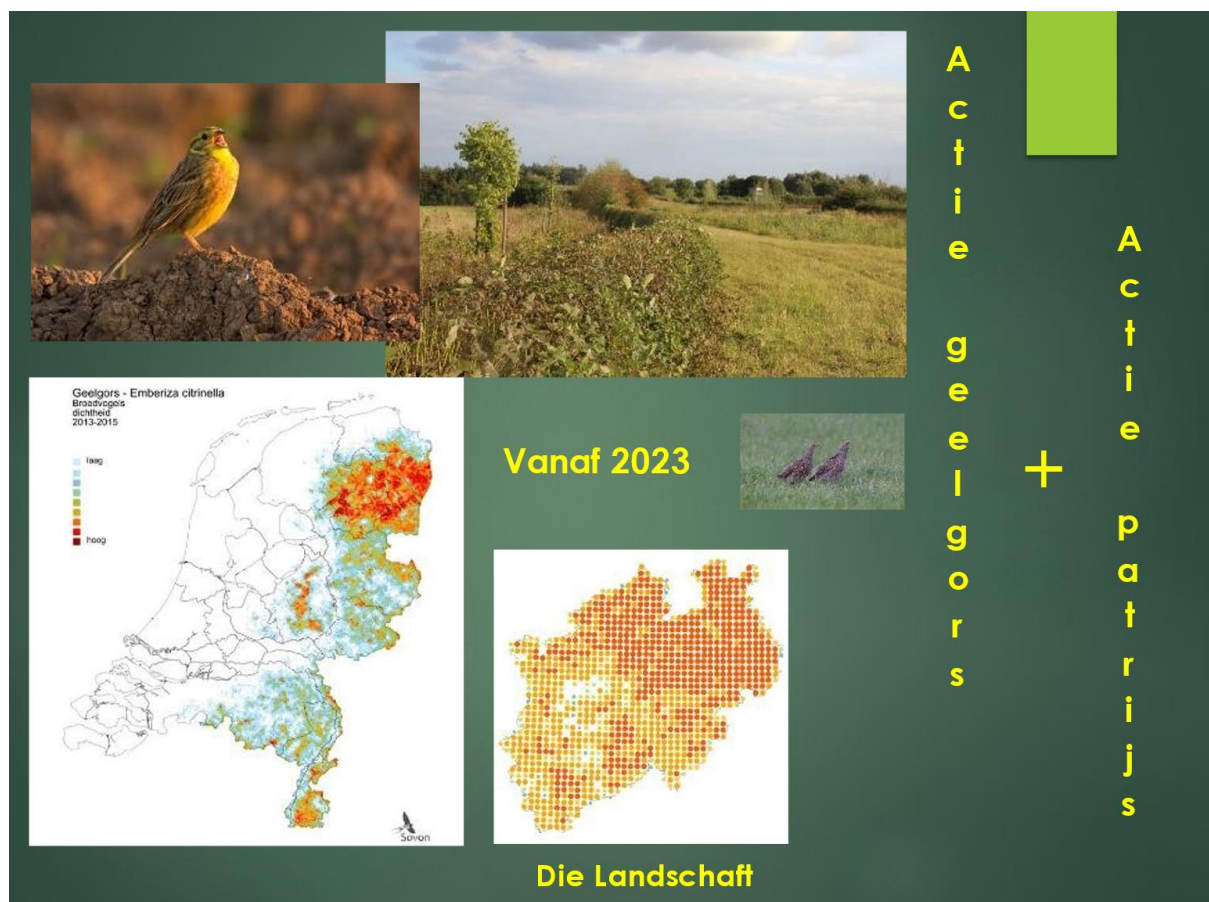
Actieplan geelgors patrijs

Zoals aangegeven maakt het uitdragen van het belang van en de mogelijkheden van akkervogelbescherming deel uit van ons statutaire doel. Het samen met andere boeren zoveel mogelijk heggen en bomen planten, is voor mij de beste manier om dit in de praktijk brengen. In 2020 ben ik die andere boeren daarom bij elkaar gaan zoeken, wat resulteerde in het project *Agroforestry Regio Nijmegen*. Zelf ben ik het kader van dit project zowel één van de 17 deelnemers,

als projectleider. Onze nieuwe aanplant zal tegen het einde van dit jaar uitkomen op 5 km aan heggen, wat naar verwachting medio 2024 zal zijn opgelopen tot minimaal 8 km.

Onder de vlag van het uitdragen van het belang en de mogelijkheden van akkervogelbescherming kwam vorig jaar ons recente plan geelgors-patrijs tot stand, dat al snel daarna aan onze groep van 17 werd gekoppeld. Het plan kwam voort uit de vraag waarom we in onze contreien nog geen geelgorzen tegenkomen, terwijl voor deze iconische akkervogel toch op diverse plekken ideale biotopen aanwezig zijn.

Het antwoord ligt in de extreme plaatsgebondenheid van deze vogel. Geelgorzen leven overwegend monogaam en komen tijdens het broedseizoen niet verder dan 300 meter van hun nest. Als ze in de wintermaanden gaan zwerven, gaan ze niet verder daarvandaan dan ongeveer 2 km. Bovendien nestelen nieuwe paartjes doorgaans op gehooraafstand van zingende mannetjes van bestaande paartjes. Deze informatie ontleen ik aan het 'Actieprogramma soortbescherming Geelgors' (in West-Vlaanderen) van Olivier Dochy, dat ik eind 2021 op het spoor kwam. De les daaruit is eenvoudig: als de dichtstbijzijnde broedplekken te ver weg liggen, wat voor ons ontegenzeggelijk het geval is, moet je voor aanvoer van deze vogels zorgen vanuit plekken waar ze nog talrijk voorkomen. Dat is in Noordrijn-Westfalen, vlak over de grens, waar aan onze kant de meest geschikte lokplekken in de Liemers liggen. Ook in de Ooijpolder zijn nog lokplekken te vinden. Met de daartoe onontbeerlijke boeren zijn al gesprekken gevoerd. Zij zijn willen meewerken aan de uitvoering en zijn al met aanplant aan de slag. De onvolprezen heggen vormen de sleutel, zodat op de patrijs en vele andere vogels kunnen meeliften. Het volgende plaatje geeft de hoofdlijn van ons plan aan.

Zo proberen we de geelgors vanuit Noordrijn-Westfalen onze kant op te krijgen. **dia Louis Dolmans**

Het kaartje in het midden is van Noordrijn-Westfalen. Op de hoogte van Lingewaard (zie het uitstekende puntje en vergeet even schaalgrootte) kom je daar over de grens meteen in 'die Landschaft' terecht. De boeren waarmee wij in contact zijn, hebben in onze gedachten al 'pareltjes', ofwel plekken waar aan overvloed wordt gebouwd voor alles wat onze boerenlandvogels - inclusief de geelgorzen - nodig hebben. Hier hoeven alleen nog maar verbindingen bij. Onze leidraad: hoe krachtiger de verbindingen, hoe levenskrachtiger de populaties, want hoe groter de kans op vers bloed. Onze beoogde werkwijze: elk jaar op de meest op kansrijke plekken pareltjes toevoegen en tegelijkertijd voor geschikte verbindingen zorgen, zonder aanplant rond toekomstige pareltjesplekken uit het oog te verliezen. We hebben voor dit plan al veel waardering ontmoet en de eerste financiële toezeggingen zijn ook al bijna binnen. De realisatie lijkt 'alleen maar' een kwestie van 'niet opgeven en lange adem', en dat kunnen c.q. hebben we.

Zwarte stern

Dit voorjaar adviseerden wij desgevraagd een bedreigde kolonie zwarte sterns te verhuizen naar de afgesneden Waalstrang, die tussen onze akkers en onze graslanden ligt. Direct na deze verhuizing bleek de nieuwe plek zó aantrekkelijk te zijn, dat letterlijk alle vogels uit de Ooijpolder onze kant uit kwamen. Door woningnood te creëren (vlotjes weg te halen) zijn deze laatste weer naar hun oude plekken terug gedwongen en verliep broedseizoen voor onze nieuwe gasten vervolgens succesvol. Vooral tijdens de eerste dagen van hun jongen hebben ze boven onze akkers intensief op insecten gejaagd.

3. Natuurresultaat

Ik ben sinds 1978 Sovon-teller. Tot en met 2016 ben ik teller geweest voor drie opeenvolgende atlasprojecten en vanaf 2011 tot en met heden voor het BMP, met als telgebied de Gendtse Polder. Met betrekking tot onze akkers en velden wilde ik vooral weten hoeveel soorten zich vanaf 2010 zouden vestigen. Pregnante waarnemingen legde ik vast in mijn dagboeken.

We kwamen voor ons gehele areaal tot nu tot in totaal tot 74 soorten, waarvan er 19 op de rode lijst staan. Voor louter ons akkerareaal noteerde ik 60 soorten, waaronder 17 van de rode lijst. Zie *Bijlage 1* voor een overzicht van mijn waarnemingen.

Sinds 2016 is mij steeds sterker opgevallen dat niet alleen het aantal soorten toenam, maar ook het aantal broedgevallen per soort. Dit deed zich vooral voor bij algemeen voorkomende soorten, zoals de merel, de roodborst en de winterkoning.

Met ons project Agroforestry regio Nijmegen kreeg ik de gelegenheid om bij Sovon een betaalde opdracht uit te zetten voor tellingen op mijn binnendijks akkerareaal. Dit betreft een nulmeting in 2021 en een 1-meting medio 2024.

Zie *bijlage 2 en 3* voor de opzet en de uitkomsten van de nulmeting. Deze meting werd uitgevoerd door Frank Majoor, die op mijn buitendijks areaal ook BMP tellingen doet. Voor ons waren de belangrijkste bevindingen:

- Iets minder soorten dan het telgebied Groenhouten (in de Ooijpolder), met als oorzaak het ontbreken van open water;
- Qua vastgestelde territoria verreweg het vogelrijkste gebied van de drie telgebieden, ruim het dubbele van elk van de twee andere.

Omdat ik wist dat de andere twee boeren waar werd geteld geen eigen waarnemingen zouden toevoegen, heb ik zelf van de gelegenheid die hiertoe werd geboden ook geen gebruik gemaakt. Detailwaarnemingen van de nulmeting van Majoor zijn opgenomen in *Bijlage 4 en 5*.

Gelijk opgaande met de nulmeting van Majoor heb ik zelf van 07.00 uur tot 09.00 uur metingen gedaan op mijn buitendijkse akkers, vanaf één plek, drie ochtenden achter elkaar. Ik heb met het oog zingende veldleeuweriken gevolgd én naar roep van patrijzen geluisterd. Ik deed dit, omdat in 2021 en ook in de jaren daarvoor op onze buitendijkse akkers al diverse malen territoriumgedrag van deze soorten vaststelde. Majoor vond in 2019 op een van de buitendijkse akkers een nest van de veldleeuwerik.

Naar de patrijzen luister ik op onze binnendijkse akkers al jaren en van 2010 zie ik van deze vogels elk jaar koppels met jongen. Ik tref er ook regelmatig veren aan van gepredeerde patrijzen. Binnendijks broedde de veldleeuwerik alleen in 2012.

Drie hongerige veldleeuwerikjes. Zou de kleinste het nog gered hebben?

foto Frank Majoor

De conclusies uit mijn eigen waarnemingen waren:

- Op ons buitendijks areaal waren er 2021 twee en misschien drie broedgevallen van de veldleeuwerik;
- Ook waren er op ons buitendijks areaal zeker twee broedgevallen van de patrijs;
- Op ons binnendijks areaal waren er zeker twee en misschien drie broedgevallen van de patrijs.

Frank Majoor vond mijn conclusies over de veldleeuwerik en patrijs plausibel en voegde daaraan toe, dat er bij zijn weten nergens in Nederland zo veel kneutjes voorkomen als op Doornik Natuurakkers.

Van vogelbeschermers wordt in mijn ogen verwacht dat zij zowel in kwantitatieve als kwalitatieve zin voortdurend en zo goed mogelijk zorg dragen voor jaarrond voedsel, schuilgelegenheid en nestgelegenheid. In het grote geheel van onze biologisch-dynamische landbouw vullen wij dat in door ons op zowel individuele soorten te richten, als op alle leven.

De basis van onze vogelbescherming is zoals vermeld een patroon van heggen, bomen randen, diverse andere natuurlijk elementen, akkers en graslanden. Zie *Bijlage 6* voor een gedetailleerd overzicht van het patroon van heggen en randen.

Wij hopen onder **2. Natuurmaatregelen** aangetoond te hebben dat wij in alles wat wij doen weloverwogen vanuit een onderbouwde visie werken, zoals beschreven onder **1. Visie op biodiversiteit**.

Wij zien de kneu als ons toonaangevend voorbeeld van ons beschermingswerk: hij volgde ons bij onze jaarlijks verbeterende eco-vlechtstijl en is op Doornik Natuurakkers in korte tijd veranderd van een plotselinge verschijner in een talrijke broedvogel. Wij vermoeden dat dit te danken is aan de veilige nestgelegenheid die we hem kunnen bieden.

Van de meer algemene vogels willen we de putter noemen, die bij ons vooral van de kaardenbollen snoept.

Boven onze kaardenbollen legden we ongeveer 100 putters vast. Ze blijven.

foto Louis Dolmans

Dat onze heggen volop bessen en schuilgelegenheid leveren hoeft geen betoog. Minder bekend is hun insectenrijkdom, die garant staat voor voldoende voedsel voor jonge vogels én bijdraagt aan de plaagbestrijding in de gewassen.

Wij sluiten af met een wintertafereel uit 2012, dat zich daarna nog enkele keren zou herhalen, zij het in lagere aantallen. Het gaat over een mengeling van standvogels en wintervogels, die zich massaal tegoed doen aan de zaden die nog over zijn.

Ons hoogste aantal wintergasten hadden we in 2021: meer dan 1.000

foto Louis Dolmans

Door de hoge aantallen wintervogels die ons bezoeken is er begin februari nog maar heel weinig voedsel over en zijn onze wintergasten naar elders verdwenen, vermoedelijk naar het buitendijkse gebied. Wellicht gaat dit veranderen als er in de buurt meer natuurinclusieve pareltjes komen.

4. Kennisoverdracht

Kennisoverdracht houdt voor ons een natuurlijk proces van halen en brengen in. We schetsen hierna onze belangrijkste aanknopingspunten voor dit soort uitwisseling.

Rondleidingen en diapresentaties

Jaarlijks geven we talrijke rondleidingen langs onze akkers en verzorgen we diverse presentaties. We volstaan met het vermelden van deze activiteit. Omdat we altijd gericht zijn op maatwerk blijven we er zelf ook van leren.

Congressen

Ten behoeve van het organiseren van congressen, hebben we de stichting 'Van Akker naar Bos' opgericht.

Voor ons eerste congres hadden we in april 2015 een volle week Mark Shepard op bezoek, auteur van *Restoration Agriculture*. Hij was onze hoofdspreker op een eendaags congres en onze gids tijdens vier daaropvolgende workshop-dagen, met onder andere bezoeken aan voedselbossen, boomgaarden en natuurakkers. Op het congres hield Ruud Foppen van Sovon een lezing over de achteruitgang van boerenlandvogels. Shepard heeft zijn publiek vooral een manier van kijken en denken bijgebracht, terwijl hij zich tegelijkertijd zeer pragmatisch toonde. Hij is voor ons een ware en onvergetelijke leermeester.

Op veler verzoek organiseerden we in een december 2016 een eendaags congres rond Pablo Tittone, met als thema hoe de natuur de toekomstige landbouw kan inspireren. Hij zette op overtuigende wijze uiteen, dat alleen *ecologische intensivering* de wereld kan voeden.

Als laatste wil ik hier noemen mijn rol als president Organising Committee [EURAF2018](#). Dit agroforestry congres vond plaats in het kader van Nijmegen European Green Capital 2018. Het kreeg

als ondertitel *Agroforestry als duurzaam landgebruik*. Bij het congres hoorden zestal field tours, met elk een bezoek aan een agroforestrybedrijf. Om te stimuleren dat de enorme hoeveelheid kennis die over het voetlicht kwam zijn vertaling zou krijgen naar de praktijk, is aan het eind van het congres een grondig onderbouwd statement vastgesteld. Dit statement werd korte tijd later de basis voor de opzet van onze groep van 17 boeren, *Agroforestry Regio Nijmegen*.

Collegiale toetsen biologisch-dynamische landbouw

Deze toetsing is gericht op naleving van Demeter-richtlijnen en begint met een rondleiding over het bezochte bedrijf. Onze groep bestaat uit vijf collega's. Ieder van ons krijgt eens per twee jaar vier toetsers langs. Stichting Demeter wijst aan de groepen onafhankelijke procesbegeleiders toe. Zowel het ondergaan van de toets, als het toetsen van collega's ervaren wij als een aangenaam leerproces. Hierin heeft iedereen alle antennes open staan, wordt er steeds op zoek gegaan naar de waarheid achter de waarheid en ondervindt niemand hinder om wat dan ook in te brengen. Er wordt continu vanuit een groot geheel gedacht. Het leuke daarbij is dat je tijdens de rondleiding zo nu en dan handige tips krijg over kleine dingen, zoals de manier waarop je een spade kunt gebruiken, of een hardnekkig onkruid beter onder de knie te krijgen. Aan het einde maken we standaard nog een rondje, waarin iedereen de twee voor hem of haar belangrijkste leerpunten nog even deelt.

Contacten met de WUR

Elk jaar krijgen we een groep van 15-20 buitenlandse bachelor-studenten op bezoek, uit vele hoeken van de wereld. Deze studenten nemen bij WUR-docent Kees van Veluw deel aan de minor *Introduction to Organic Production Systems*. We beginnen met een wandeling naar het natuurleslokaal (zie het kaartje op pagina 3), waarbij de studenten wordt gevraagd het hoofd leeg te maken en niet met elkaar te praten. In het leslokaal, in een halve cirkel zittend, vraag ik hen dan naar hun ervaring, wat soms tot indrukwekkende antwoorden leidt. Een man uit Tanzania zei ooit: 'I felt nature and it felt good'.

Nadat de ervaringen de revue zijn gepasseerd resteert er ogenschijnlijk ruim de tijd voor vragen over natuurlijk boeren. Tegen de afgesproken eindtijd blijkt echter altijd dat er tijd tekort is. De terugkoppeling van studenten over hun bezoek is onverminderd zeer positief.

Toekomst zaaien

Deelnemers zijn ouders en kinderen uit het hele land.

"Zaaien zelf was belevenis. Een soort boomplantdag voor volwassenen, zei iemand. Op mijn vrouw wekte het de indruk van alternatieve dating, zoals die twee rijnen mensen elkaar al zaaiend tegemoet liepen. Kinderen gingen er helemaal in op."

Dit koppelde de Demeter Stichting in 2012 terug over het Toekomst zaaien, dat sindsdien jaarlijks in oktober wordt gehouden. Bij dit element hoort ook kennisoverdracht vooraf en napraten onder het genot van een hapje en een drankje. Dat de kinderen er helemaal in opgaan, gaan we over een paar weken opnieuw beleven.

Graanwandelingen

Sinds 2013 zijn er op Doornik Natuurakkers jaarlijks vanaf eind mei/begin juni tot aan de oogst wekelijks graanwandelingen. Iedereen kan daaraan meedoen. We geven uitleg over onze teelten zelf, de verwachte oogst, de weg van producten naar de consument en alles wat we tegenkomen aan vogels, planten, insecten, bijen, vlinders, etc.. Dankzij de inbreng van zowel wetenschappers, waaronder ornithologen, biologen, ecologen, floristen, entomologen en bodemkundigen, als

ervaringsdeskundige uit vele hoeken van het land, zijn deze wandelingen één van onze belangrijkste bronnen van kennisoverdracht geworden.

5. Communicatie

Het grote publiek kan in aanraking komen met biodiversiteit via [Park Lingezegen](#), waarvan onze binnendijkse akkers deel uit maken, en via onze [eigen website](#), maar dat is slechts één van de vele wegen waarlangs mensen dit fenomeen kunnen beleven.

Hierna lichten we per doelgroep toe hoe contacten met biodiversiteit bij ons tot stand komen. Samengevat is het antwoord op deze vraag heel eenvoudig: mensen die ons bezoeken of anderszins op onze akkers komen, in welke vorm dan ook, kunnen niet aan biodiversiteit ontkomen.

Omwonenden

Talrijke mensen uit Nijmegen-noord en Lingewaard komen dagelijks langs onze akkers wandelen, dan wel maken gebruik van onze fietspaden. Dat gebeurt niet alleen om van natuur te genieten, maar bijvoorbeeld ook om naar school of naar het werk te gaan. Door middel van informatieborden kan men lezen hoe ons natuurlijk boeren in elkaar zit. Met talrijke mensen hebben we vrijwel dagelijks korte of langere gesprekken, die soms zeer verrassend of interessant kunnen zijn. Iemand die tegen de regels in een hond laat loslopen wordt daarop altijd aangesproken, waarbij stevast de bedreigde patrijs aan de orde komt.

Vrijwilligers

We kunnen een beroep doen op twee vaste vrijwilligersgroepen, één uit Nijmegen en één uit Lingewaard. In totaal gaat dit om 30 mensen, die ons helpen met bijvoorbeeld wilgenknotten, aanplant van heggen en heggenvlechten. Daarnaast krijgen wij regelmatig telefoontjes of mailtjes van mensen, die spontaan bellen met de vraag of ze kunnen helpen, bijvoorbeeld, omdat ze op onze akker waren en het daar zo mooi vonden of omdat ze het helpen willen combineren met een stage of een onderzoeksopdracht. Ook ouderen die iets omhanden willen hebben benaderen ons. We hoeven daar niets voor te doen. Tijdens het werk gaat het voortdurend over het wat, waarom en hoe van onze activiteiten. Bij de afronding horen en voelen we: trots op het resultaat, veel geleerd, wat zitten hier vogels, prima sfeer, voor herhaling vatbaar.

Bedrijven

Sinds 2020 gaat al ons graan via één molen in Nijmegen langs de kortste weg naar consumenten. De grootste afnemers zijn twee bakkers in het centrum van deze stad en een plaatselijke bierbrouwer. Bij hen in de winkels liggen folders over onze akkers en samen met andere afnemers nodigen wij hen en het personeel van de molen jaarlijks uit voor een exclusieve ondernemers-graanwandeling. We hebben het dan over relatie tussen de biodiversiteit van oude graanrassen en de smaak en de gezondheid van producten en ook over de invloed van heggen en randen in dat verband. Ik vertel altijd een verhaaltje over hoe blij en we rijk we ons voelen met onze patrijzen, kneutjes en steenuiltjes, in de hoop dat ze daar iets van meenemen naar hun winkels.

Het grote publiek

Het grote publiek hebben we al voor de oprichting van onze stichting aan ons weten te verbinden, wat eigenlijk vrij gemakkelijk ging, omdat ik als vogelaar een groot netwerk opbouwde en in diverse besturen zat van natuur-en landschap gelieerde instellingen.

Landelijke bekendheid

Stichting Doornik Natuurakkers kreeg al vrij snel landelijke bekendheid dankzij de Gouden mispel die wij in 2012 ontvingen van de Vereniging Nederlands Cultuurlandschap, een optreden op Bio Vak 2014 (Demeterplein) onder de titel 'Twaalf zintuigen' en het eerder genoemde congres met Mark Shepard. Daarna volgden een artikel in het tijdschrift Dynamisch Perspectief met als kop 'We richten ons op de terugkeer van de akkervogels' (augustus 2014/4) en een uitgebreide bedrijfsbeschrijving , een Ekoland, waarin mijn liefde voor landschap, granen en vogels samenkwamen (Ekoland No 9/2015). Daarmee was onze naam gevestigd.

Radio en TV

Wat betreft optredens op radio en TV kunne we verwijzen naar:

[Radio Gelderland](#) van 18 oktober 2016

[Gelderse koppen](#) van 22 oktober 2016

[BinnensteBuiten](#) van 30 november 2020

Ekoland Innovatieprijs biologische landbouw 2019

Wij werden beloond met de tweede prijs. De daarbij uitgereikte oorkonde vermeldt de volgende motieven:

- Radicale omslag naar volledig vanuit de natuur denken;
- doel is een hoge biodiversiteit, vooral voor vogels;
- alle keuzes zijn daarmee innovatief;
- het verdienmodel is ook een lump sum voor het geleverde natuureresultaat.

Tijdschrift Vogels

In de februari-editie van 2019 van het tijdschrift Vogels is een artikel opgenomen over mijn vriend Roel Winters en mij als 'De akkervogelkwekers', die apetrots zijn.

Louis Dolmans

25 september 2022

